

University of Groningen

Kapitaalsturing via actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie

Gürkan, Hasan ; ter Hoeven, Ralph

Published in:
Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2015

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Gürkan, H., & ter Hoeven, R. (2015). Kapitaalsturing via actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie: Europese banken onderzocht. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 89(7/8), 253-264.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Kapitaalsturing via actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie

Europese banken onderzocht

Hasan Gürkan en Ralph ter Hoeven

SAMENVATTING In deze bijdrage worden de resultaten van een empirisch onderzoek naar kapitaalsturing via actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie bij de 50 grootste Europese banken over de jaren 2008 tot en met 2011 gepresenteerd. Het onderzoek toont aan dat passieve belastinglatenties, het risicogehalte van de bank en de classificatie 'systeembank' versus 'niet-systeembank' van significante betekenis zijn voor het opnemen van actieve belastinglatenties uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie. Deze bevindingen zijn in lijn met onze verwachtingen en voorgaand onderzoek naar kapitaalsturing bij banken door middel van waardering van voorwaartse verliescompensatierechten.

RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK Dit artikel geeft de lezer inzicht in de wijze waarop actieve belastinglatenties voor verliescompensatie worden verwerkt volgens externe – en prudentiële verslaggevingsregels die gelden voor Europese banken. Daarnaast presenteert dit artikel empirische resultaten naar kapitaalsturing van Europese banken via voorwaartse verliescompensatierechten. Verder wordt in dit artikel een aansporing gegeven richting regelgevers, opstellers en accountants van (systeem) banken om meer aandacht te besteden aan latente belastingposities en de toelichtingen hierop.

1 Inleiding

Na de kredietcrisis is getracht de stabiliteit in de financiële sector te herstellen via een hernieuwd akkoord dat de minimumomvang en de kwaliteit van door banken aan te houden kapitaal regelt: Bazel III (BIS, 2011a). In navolging op dit akkoord is op 27 juni 2013 een nieuwe Europese Richtlijn en Verordening gepubliceerd, respectievelijk Capital Requirements Directive IV (CRD IV) en Capital Requirements Regulation (CRR). Deze zijn per 1 januari 2014 in werking getre-

den en hebben directe werking op alle banken binnen de Europese Unie (EU).¹

Tijdens de kredietcrisis is gebleken dat het verliesabsorberend vermogen van banken onvoldoende was (BIS, 2011a, paragraaf 4).² Hierna is besloten dat het eigen vermogen van banken zowel kwalitatief als kwantitatief van hogere kwaliteit moet zijn. CRD IV bevat allerlei regels en richtlijnen die hier invulling aan geven voor banken in de EU. Het minimumvermogen dat volgens CRD IV moet worden aangehouden wordt ook wel het toetsingsvermogen genoemd. Het toetsingsvermogen kan afwijken van het vermogen dat volgens IFRS op de balans staat. Het toetsingsvermogen wordt voor prudentiële doeleinden aangehouden; het vermogen dient toereikend te zijn om schokken en tegenvallers op te vangen en staat dus nadrukkelijk in het teken van de stabiliteit van de financiële sector.

Een post die in CRD IV naar voren komt en waaromtrent nieuwe en strengere regels zijn gesteld, zijn de actieve belastinglatenties ('deferred tax assets'). Op 31 december 2011 hadden de 15 grootste Europese banken op basis van International Financial Reporting Standards (IFRS) gezamenlijk 93,7 miljard euro aan actieve belastinglatenties op hun balans staan. Hiervoor moesten zij ongeveer 450 miljard euro aan belastbare toekomstige winsten behalen (KPMG, 2012). Op het eerste gezicht lijkt dit een uitdagende doelstelling. De CRD IV-regels bepalen dat actieve belastinglatenties – deels – worden geëlimineerd in het berekenen van het toetsingsvermogen van Europese banken. De Europese Commissie lijkt hiermee aan te geven dat zij het verliesabsorberend vermogen van geactiveerde belastinglatenties in twijfel trekt.

In deze bijdrage proberen wij de lezer inzicht te verstrekken in de interactie tussen boekhoudkundige belastinglatenties en het (CRD IV) prudentiële toetsings-

vermogen van banken. Daarnaast presenteren wij de resultaten van ons empirisch onderzoek naar kapitaalsturing door middel van voorwaartse verliescompensatierechten. Wij splitsen dit artikel op in vier delen. In paragraaf 2 bespreken wij het regelgevend kader. Hierin gaan wij in op IFRS-bepalingen voor het activeren van belastinglatenties en de prudentiële behandeling van belastinglatenties. In paragraaf 3 zullen wij ons empirisch model vormgeven op basis van literatuuronderzoek. Paragraaf 4 bespreekt de resultaten en implicaties van het empirisch onderzoek. In paragraaf 5 sluiten we af met een korte samenvatting en enkele aanbevelingen.

2 Regelgevend kader

2.1 Inleiding

Europese banken hanteren veelal IFRS voor hun externe verslaggeving en de van toepassing zijnde belastingwetten voor hun fiscale verslaggeving.³ Een actieve of passieve belastinglatentie ontstaat vanwege verschillen tussen de externe verslaggeving en de fiscale wetgeving. Deze verschillen kunnen ontstaan doordat er een andere methodiek wordt gehanteerd voor de waarde- of winstbepaling die belastingheffing vervroegt of uitstelt, in welk geval gesproken wordt van tijdelijke verschillen. Er kunnen ook permanente verschillen ontstaan als de Belastingdienst bepaalde baten niet belast of kostenposten niet aftrekbaar acht. Ook belastingfaciliteiten, zoals een investeringsaftrek, kunnen leiden tot permanente verschillen. Permanente verschillen leiden in beginsel niet tot een belastinglatentie omdat zich een definitief verschil voordoet tussen de belastingheffing en de jaarwinstbepaling (Gerrits et al., 2011). Een verkeersboete die fiscaal niet aftrekbaar is in de berekening van de jaarwinst, leidt tot een permanent verschil. In tegenstelling tot permanente verschillen leiden tijdelijke verschillen slechts tot uitstel of vervroeging van belastingbetaling of -ontvangst. Om deze reden worden tijdelijke verschillen opgenomen in een balanspost die tot doel heeft om de uit de jaarrekening blijken de belastingdruk te laten corresponderen met de gerapporteerde winst voor belastingen. Een belastingvoordeel omdat sneller op een actief mag worden afgeschreven wordt dus als een overlopende ver-

plichting in de balans opgenomen. We spreken dan van een passieve belastinglatentie. Deze valt vrij in de jaren waarin er nog wel commercieel (volgens IFRS) maar niet langer fiscaal wordt afgeschreven. Het is van belang om te beseffen dat de belastinglatentie als zodanig een boekhoudkundig begrip is. Een belastinglatentie komt alleen tot uiting in de jaarrekening die is opgesteld op basis van een externe verslaggevingsstandaard (zoals IFRS).⁴ Banken hebben daarnaast nog de verplichting om hun jaarrekening op te stellen volgens prudentiële verslaggeving. Hierbij vormt externe verslaggeving het uitgangspunt, waarop zogenaamde ‘prudentiële filters’ worden toegepast (Gunst, 2013). Dit zijn in feite aftrekposten voor berekening van het toetsingsvermogen van banken.⁵

Paragraaf 2.2 beschrijft allereerst het relevante verslaggevingskader dat IFRS biedt ten aanzien van belastinglatenties. Hierin wordt uiteengezet hoe belastinglatenties tot stand komen en hoe deze moeten worden verwerkt in de jaarrekening. Hierna beschrijft paragraaf 2.3 hoe belastinglatenties worden behandeld volgens CRD IV. Alvorens dit wordt uiteengezet biedt figuur 1 een overzicht met daarin de doelstellingen van de verschillende standaarden.

2.2 IFRS, fiscale verslaggeving en belastinglatentie

IFRS is gebaseerd op het toerekenen van opbrengsten en kosten aan de periode waarop deze betrekking hebben; zo ook voor het toerekenen van belastingbaten en -lasten (IAS 12.5). Dit principe staat bekend als ‘accrual accounting’ (Conceptual Framework, OB 17; IASB, 2015). Dit is logisch gezien het geschetste doel in figuur 1: ‘verstrekken van informatie over de economische prestaties’. Dit wordt nog eens benadrukt in IAS 1.15: ‘Financial statements shall present fairly the financial position, financial performance and cash flows of an entity’. Voor het verwerken van belastingen biedt IAS 12 ‘Income Taxes’ het relevante verslaggevingskader.

Zoals in paragraaf 2.1 is uitgelegd leiden tijdelijke verschillen tot een belastinglatentie. Een belastinglatentie representeert de in de toekomst te verrekenen – (deferred tax asset) of te betalen belasting (deferred tax liability). IAS 12.15 vereist ‘comprehensive allocation’. Dit houdt in dat een passieve belastinglatentie in de balans opgenomen dient te worden voor alle tijdelijke ver-

Figuur 1 Doelstelling per verslaggevingsstandaard

Verslaggeving	Standaard	Doel	Bron
Financieel	IFRS	Verstrekken van informatie over de economische prestaties	Scott (2012)
Fiscaal	Belastingwetgeving	Jaarwinst zodanig bepalen dat deze belastingheffing hierover rechtvaardigt	Bruins Slot en Gerrits (2009)
Prudentieel	CRD IV	Verstrekken van informatie over het verliesabsorberend vermogen van de bank	European Parliament and of the Council (2013a; 2013b)

schillen die in de toekomst zullen leiden tot belastingheffing. Een actieve belastinglatentie dient opgenomen te worden voor *alle* tijdelijke verschillen tot zover het *waarschijnlijk* is dat er fiscale winst beschikbaar zal zijn (IAS 12.24). Het kan zijn dat tegenover actieve belastinglatenties er passieve belastingen staan geldend voor dezelfde periode en bij dezelfde belastingautoriteit. Voor zover saldering al niet aan de orde is, zal duidelijk zijn dat in dit geval de actieve latenties gewaardeerd dienen te worden; ze kunnen immers benut worden tegenover afwikkeling van de latente belastingverplichtingen. Als er geen passieve belastinglatenties voorhanden zijn, geldt als activeringseis dat het waarschijnlijk moet zijn dat er voldoende fiscale winst beschikbaar is in de toekomst. Een dergelijke actieve belastinglatentie dient derhalve in de balans opgenomen te worden voor zover het *waarschijnlijk* is dat er in de toekomst voldoende fiscale winst beschikbaar is waartegenover de actieve belastinglatenties kunnen worden benut (IAS 12.34). De omschrijving *waarschijnlijk* maakt duidelijk dat er sprake is van een schatting en dat daarmee oordeelsvorming van het management is geboden. Met deze oordeelsvorming gaat een sturingsmogelijkheid gepaard.

Een bijzondere categorie actieve latenties ontstaan als er fiscale verliezen zijn geleden. In de meeste landen geldt dat deze verliezen mogen worden verrekenend met in het recente verleden behaalde fiscale winsten (*carry back*) of met in de toekomst nog te behalen fiscale winsten (*carry forward*). Een *carry back* leidt tot een acute vordering op de fiscus en is voor ons onderzoek naar actieve latenties verder niet van belang. Een *carry forward*, vanaf nu aangeduid als *voorwaartse verliescompensatie(rechten)*, is daarentegen wel interessant omdat het algemene criterium voor het opnemen van actieve belastinglatenties ook voor dergelijke rechten geldt: het moet waarschijnlijk zijn dat in de toekomst (die hier begrensd is door de fiscaal toegestane compensatietermijn⁶) fiscale winsten behaald zullen worden. Andermaal zullen schattingen van het management benodigd zijn om te beoordelen in hoeverre aan dit criterium kan worden voldaan en ontstaat een sturingsmogelijkheid voor het management⁷.

2.3 Kapitaalregels en belastinglatenties

Kapitaaleisen voor banken in de EU zijn vastgelegd in CRD IV. Hierin staat aangegeven op welke wijze het toetsingsvermogen moet worden berekend en uit welke 'kapitaalbuffers' deze bestaat. Er zijn drie nieuwe kapitaalbuffers geïntroduceerd, namelijk de conservatiebuffer, de anticyclische buffer en een buffer voor systeembanken. De conservatiebuffer is 2,5% en dient te bestaan uit het kapitaal van de hoogste kwaliteit, ook wel kern *Tier 1* kapitaal genoemd. Gestort kapitaal en ingehouden winsten behoren onder andere tot het kern *Tier 1* kapitaal⁸.

De conservatiebuffer heeft als doel om de impact van verliezen op het toetsingsvermogen te beperken en hiermee de financiële stabiliteit te versterken. De anticyclische buffer van maximaal 2,5% dient te bestaan uit kern *Tier 1* kapitaal en is bedoeld om procyclische effecten te reduceren in tijden van laagconjunctuur (BIS, 2011a, p. 57). De buffer voor systeembanken wordt bepaald door de Financial Stability Board (FSB). Criteria voor de indeling in de categorie systeembank zijn onder andere omvang, onderlinge verwevenheid met andere financiële instellingen, complexiteit en internationale activiteiten (BIS, 2011b). Systeembanken worden ingedeeld naar gelang van hun belang voor het financiële systeem en op basis hiervan wordt de omvang van de buffer, met een maximum van 3,5%, bepaald (FSB, 2012). De totale buffers tellen dus op tot maximaal 8,5% (2,5% + 2,5% + 3,5%) en deze dienen in de vorm van hoog kwalitatief (kern *Tier 1*) kapitaal aangehouden te worden.

CRD IV hanteert dezelfde definitie voor belastinglatenties als in IAS 12 *Income Taxes* (Titel I definitie 106 CRR). Verliesabsorberend vermogen is het hoofdcriterium voor toepassing van prudentiële filters. In feite worden activa die een gering verliesabsorberend vermogen hebben beperkt tot het toetsingsvermogen gerekend, dan wel geëlimineerd uit het toetsingsvermogen. Deze activa hebben in geval van een faillissement of 'stress' situatie geen waarde (Gunst, 2013).⁹ Artikel 36.1c CRR elimineert voorwaartse verliescompensatie in de berekening van het toetsingsvermogen. Deze hebben volgens dit artikel beperkte capaciteit om verliezen op te vangen vanwege de afhankelijkheid van toekomstige fiscale winsten. Eliminatie van voorwaartse verliescompensatie uit het toetsingsvermogen gaat stapsgewijs en dient door de nationale toezichthouder te worden bepaald (artikel 478.3 CRR). DNB verschaft Nederlandse banken een overgangsregeling waarbij in 2018 voorwaartse verliescompensatie voor 100% wordt geëlimineerd (Lubberink & Bout, 2012).

Wall en Peterson (1996) geven twee mogelijkheden voor het beïnvloeden van het toetsingsvermogen; (1) verhogen van het eigen vermogen of het verlagen van de naar risico gewogen activa en (2) het cosmetisch sturen van kapitaalratio's. Het niet tot waardering brengen van fiscale verliezen is een voorbeeld van cosmetische kapitaalsturing. Het bestuur van de bank maakt immers een inschatting van de fiscale verliezen die in de toekomst verrekenend kunnen worden met toekomstige fiscale winsten.

In ieder geval tot het einde van de overgangsregeling in 2018 kunnen actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie het toetsingsvermogen beïnvloeden. Actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie worden in boekjaar 2014 voor 20% geëlimineerd uit het toetsingsvermogen en hebben een risicoweging van 0%. Door het tot waardering

brenge van actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie zijn banken in staat hun toetsingsvermogen te verhogen. Uit een tweetal studies van de European Banking Authority (EBA) over 2011 blijkt dat Europese banken, indien Bazel III van toepassing zou zijn, een reductie in het kern *Tier 1* kapitaal moeten aanbrengen van 3,4% en 3,5% als gevolg van voorwaartse verliescompensatie (EBA, 2012a; 2012b). In 2013 is dit percentage 3,5% en de aftrekpost voor voorwaartse verliescompensatie is na goodwill de belangrijkste aanpassing op het toetsingsvermogen (EBA, 2014).¹⁰ Vanaf 2018 zou het voor prudentiële verantwoording niet meer uitmaken of belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie volledig tot waardering worden gebracht in de balans; deze worden immers volledig geëlimineerd in de berekening van het toetsingsvermogen.

3 Literatuuronderzoek, hypothesen en empirisch model

Studies naar kapitaalsturing met actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie zijn veelal gerelateerd aan winststuring. Dit komt doordat belastingen onderdeel zijn van accruals¹¹ in de jaarrekening en deze accruals een belangrijke bron zijn voor winststuring (Scott, 2012). De koppeling met prudentiële verslaggeving wordt gemaakt doordat de jaarrekening hiervoor de basis vormt (Beatty et al., 1995). In dit artikel richten wij ons primair op het sturen van het toetsingsvermogen met belastinglatenties uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie¹².

3.1 Literatuuronderzoek en hypothesen

Kern Tier 1 toetsingsvermogen

Vanwege sterke regulering is het denkbaar dat managers van banken motieven hebben voor het sturen van bepaalde ratio's in de jaarrekening. Mogelijk ingrijpen van de toezichthouder zou een manager kunnen aanmoedigen om te sturen met accruals en ook het toetsingsvermogen, bijvoorbeeld voor behoud van de eigen baan of financiële beloning (Beatty et al., 2002; Liu en Ryan, 2006). Schrand en Wong (2003) geven aan dat banken met hoge kern Tier 1 kapitaal in staat zijn verliezen in betreffende boekjaar op te vangen en hierdoor een groter deel van de actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie niet tot waardering te hoeven brengen. Het niet tot waardering brengen van actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie, wordt ook wel aangeduid met de term 'Valuation Allowance' (hierna: VA).¹³ Hiermee vormen zij dus een 'stille reserve' voor toekomstige jaren. Er is immers nog een niet gewaardeerde compensatiemogelijkheid voorhanden indien in de toekomst fiscale winsten behaald zullen worden. Voor banken met een laag kern Tier 1 kapitaal werkt de veronderstelde sturing tegen-

gesteld. In lijn met Schrand en Wong (2003) verwachten wij dat relatief slecht gekapitaliseerde banken eerder geneigd zijn hun toetsingsvermogen kunstmatig te verhogen.

Hypothese 1: Relatief slecht gekapitaliseerde Europese banken hebben een relatief lagere VA

Risicogehalte van de bank

De kredietcrisis heeft aangetoond dat banken niet in staat waren de gevolgen van de genomen risico's te dragen en hiermee zijn ingrijpende hervormingen voor het falen van de markt onvermijdelijk geworden (BIS, 2011a). In de vorige paragraaf hebben wij beschreven dat banken meer kapitaal dienen aan te houden indien zij meer naar risico gewogen activa hebben en dat banken met voorwaartse verliescompensatierechten kunstmatig het toetsingsvermogen kunnen verhogen. Alali en Jaggi (2011) geven aan dat banken met risicovolle activa gevoeliger zijn voor de hoogte van hun toetsingsvermogen in vergelijking tot minder risicovolle banken.

Hypothese 2: Banken met een hoger risicogehalte hebben een relatief lagere VA in vergelijking tot banken met een lager risicogehalte

Systeembank versus geen systeembank

Tijdens de kredietcrisis zijn ook systeembanken niet in staat geweest hun verliezen op te vangen. Systeembanken hebben te maken met intensiever toezicht vanuit onder andere beleggers, toezichthouders en spaarders (Watts & Zimmerman, 1978; 1990). In Japan heeft de overheid Resona bank moeten redden met een kapitaalinjectie van 1,96 biljoen Japanse yen omdat het toetsingsvermogen onder het niveau van 4% daalde. Dit kwam doordat de accountant ongeveer de helft van de tot waardering gebrachte actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie niet goedkeurde (Yamori & Kobayashi, 2007). Het feit dat actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie het toetsingsvermogen ophoogden was in Japan de belangrijkste oorzaak om deze tot waardering te brengen (Skinner, 2008). Ook speelde mee dat deze balanspost sterk onderhevig is aan subjectiviteit vanuit het management (zie ook Dhaliwal e.a., 2004).

Yamori en Kobayashi (2007) geven aan dat Japanse banken als too-big-to-fail werden beschouwd. Ook tijdens de kredietcrisis is dit gebleken en heeft de FSB een lijst van systeembanken bepaald die voor de financiële stabiliteit van evident belang zijn. Er wordt verondersteld dat systeembanken een krachtigere onderhandelingspositie hebben met toezichthouders en accountants, al is het omdat ze in principe niet failliet kunnen gaan (Watts & Zimmerman, 1978; Alali & Jaggi, 2011).

Hypothese 3: Systeembanken hebben een lagere VA in vergelijking tot niet-systeembanken

3.2 Empirisch model

Voor ons empirisch model maken wij gebruik van de database Bankscope. Wij hebben een selectie gemaakt van de 50 grootste banken in de EU en Zwitserland die rapporteren op basis van IFRS.¹⁴ Wij hebben de geconsolideerde jaarrekening gebruikt en aflopend gesorteerd op basis van de totale activa per 31 december 2011.

In totaal hebben wij 200 jaarrekeningen over de boekjaren 2008 t/m 2011 geselecteerd. Wij hebben geconstateerd dat in 60 jaarrekeningen onvoldoende toelichting is gegeven om ons onderzoek uit te kunnen voeren. Wij houden hiermee 140 waarnemingen over. Dit vinden wij een bevinding die op zichzelf aandacht verdient van opstellers en externe accountants. IAS 12.81(e) eist aparte toelichting voor het niet tot waardering gebrachte deel van de actieve belastinglatentie uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie.

Deze tekortkoming komt voor bij zowel systeem- als niet-systeembanken. In totaal zijn er 17 banken die onvoldoende hebben toegelicht, waarvan er vier als systeembank te classificeren zijn. Dit suggereert dat systeembanken over het algemeen 'beter' toelichten dan niet-systeembanken. Ook valt op dat Franse en Spaanse banken vaker onvoldoende toelichten. Tot slot valt op dat met name in de jaren rond de kredietcrisis (2008 en 2009) de toelichtingen rondom actieve belastinglatenties uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie onvoldoende zijn toegelicht.

3.2.1 Lineaire regressie

Voor het testen van de hypothesen hebben wij gebruik gemaakt van de volgende lineaire regressie:

$$VA = \alpha_0 + \beta_1 CT1 + \beta_2 RISK + \beta_3 SYSTEEMBANK + \phi_1 DTL/DTA + \phi_2 LOSS + \phi_3 ROA + \epsilon_i$$

Om het effect van uitbijters te mitigeren hebben wij alle variabelen gestandaardiseerd met behulp van z-scores (Keller, 2012). Wij lichten toe hoe de variabelen in bovenstaand model zijn gemeten.

Voorwaartse verliescompensatie.

Zoals eerder aangegeven brengen wij het niet tot waar-

dering gebrachte deel van de actieve belastinglatentie uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie tot uitdrukking met VA. Om te voorkomen dat absolute waarden van grote banken zwaarder wegen zullen wij deze variabele een relatieve waarde geven door deze te delen door het totaal aan actieve belastinglatenties (Behn et al., 1998; Miller & Skinner, 1998). Ter illustratie voegen wij een voorbeeld voor de ING Groep voor 2011 en 2010 toe in figuur 2.

De ING Groep heeft 9.093 miljoen euro aan fiscale verliezen waarvan zij 4.564 miljoen euro denken te verrekenen met belastbare winsten in de toekomst. De actieve belastinglatentie zal dan 1.296 miljoen euro ($4.564 * 28,4\%$) bedragen. Het niet tot waardering gebrachte deel van de fiscale verliezen is voor het boekjaar 2011 gelijk aan 1.286 miljoen euro ($4.529 * 28,4\%$). Dit bedrag wordt gedeeld door het totaal aan actieve belastinglatenties en aangeduid met VA.

Kern Tier 1 kapitaal

Deze variabele bevat de kern Tier 1 kapitaalratio's van alle banken in de populatie (Ahmed et al., 1999; Schrand & Wong, 2003; Alali & Jaggi, 2010). Deze data komt rechtstreeks uit Bankscope en ontbrekende kapitaalratio's zijn uit de jaarverslagen verzameld.

Risicogehalte

Het risicogehalte van een bank wordt gemeten op basis van de naar risico gewogen activa. Deze wordt bepaald door per boekjaar de naar risico gewogen activa te delen door de gemiddelde totale activa [$(activa_t + activa_{t-1}) / 2$]. Banken worden als risicovol aangemerkt indien de naar risico gewogen activa groter zijn dan de mediaan van de populatie. Een risicovolle bank krijgt een waarde van 1 toegekend; anders wordt een waarde van nul toegekend (Alali & Jaggi, 2010).

Systeembank versus geen systeembank

De grootste banken zijn veelal ook systeembanken. Grote banken hebben over het algemeen meer mogelijkheden met betrekking tot tax planning, onderhandelingen met toezichthouders en inherent ook meer verschillen tussen de fiscale en commerciële waarde-

Figuur 2 Voorbeeld van de VA voor ING Groep voor boekjaren 2011 en 2010. Bron: ING jaarrekening 2011

Niet tot waardering gebrachte actieve belastinglatenties uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie voor de ING Groep	2011	2010
Total unused tax losses carried forward	9.093	9.335
Unused tax losses carried forward not recognised as a deferred tax asset	-4.529	-2.862
Unused tax losses carried forward recognised as a deferred tax asset	4.564	6.473
Average tax rate	28,4%	28,6%
Deferred tax assets	1.296	1.851

Tabel 1 Beschrijvende statistieken en regressieresultaten

Beschrijvende statistieken in miljoenen EUR, tenzij anders aangegeven					
	Totaal	Gemiddelde	Maximum	Minimum	Std. Dev
Gemiddelde activa	88.478.586	631.990	2.274.760	136.249	591.493
Risico gewogen activa (RWA)	29.037.115	207.408	934.833	19.300	190.271
Compensabele (fiscale) verliezen	611.451	4.368	98.809	-	11.462
Niet tot waardering gebrachte verliezen (VA)	148.017	1.057	24.702	-	2.570
Actieve belastinglatenties (DTA)	370.151	2.644	12.622	1	2.892
Passieve belastinglatenties (DTL)	118.085	843	5.402	-	1.176
Kern Tier 1 kapitaal (CT1)	nvt	10%	35%	4%	4%

ring. Met deze variabelen testen wij of de systeembanken, logischerwijs tevens de grote banken, gebruik maken van hun mogelijkheden om te sturen met het opnemen van voorwaartse verliescompensatierechten. Wij hebben de populatie in tweeën verdeeld op basis van de lijst van de FSB. Systeembanken krijgen een waarde van 1 toegekend; niet-systeembanken een waarde van nul (Moyer, 1990; Collins et al., 1995; Beatty et al., 2002; Hanlon, 2005; Leventis et al., 2011; FSB, 2012). In de bijlage is te vinden welke banken systeembanken zijn en welke niet-systeembanken.

In het model worden verder drie controlevariabelen gebruikt. Dit zijn DTL/DTA, LOSS en ROA. Deze lichten wij hieronder toe.

Passieve belastinglatenties

Epe (2010) beschrijft dat passieve belastinglatenties een belangrijke bron kunnen zijn voor de realisatie van actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie. Ook voorgaande studies bewijzen dat passieve belastinglatenties een belangrijke bron zijn voor het tot opnemen van actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie (Miller & Skinner, 1998; Schrand & Wong, 2003; Skinner, 2008). Behn et al. (1998) geven aan dat er een significant negatief verband is tussen passieve belastinglatenties en VA. Dit bevestigt dat de aanwezigheid van passieve belastinglatenties het tot waardering brengen van fiscale verliescompensatierechten vergroot. Wij meten DTL/DTA door de passieve belastinglatentie (deferred tax liability) te delen door de actieve belastinglatentie (deferred tax asset).

Verlieslatende jaren

Het al dan niet opnemen van een actieve belastinglatentie uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie

is afhankelijk van toekomstige fiscale winsten (zie paragraaf 2.2). IAS 12.35 benoemt expliciet de situatie waarin er sprake is van verlieslatende jaren. Wanneer verlies wordt gemaakt is het al dan niet opnemen van voorwaartse verliescompensatie waarschijnlijk niet toe te rekenen aan sturing, maar wellicht eerder aan het gebrek aan (toekomstige) winsten. Om dit effect te mitigeren gebruiken wij een dummyvariabele die een waarde van 1 toegekend krijgt als de winst voor belastingen van een bank negatief is; anders krijgt deze een waarde van nul toegekend (zie o.a. Behn et al., 1998; Miller & Skinner, 1998; Christensen et al., 2008).

Winstgevendheid

Toekomstige winsten zijn een belangrijke voorwaarde voor het opnemen van voorwaartse verliescompensatie. IAS 12.36(b) benoemt toekomstige winsten expliciet als een criterium. Evenals bij verlieslatende jaren, is het al dan niet opnemen van voorwaartse verliescompensatie bij voldoende toekomstige winsten waarschijnlijk niet toe te rekenen aan sturing. Dit effect mitigeren wij met een controlevariabele voor toekomstige winstgevendheid. Er zijn verschillende variabelen gebruikt om winstgevendheid te meten in empirisch onderzoek. Een veelvuldig gebruikte maatstaf hiervoor is de rentabiliteit van het totaal vermogen (o.a. Miller & Skinner, 1998; Christensen et al., 2008; Skinner, 2008). Toekomstige winstgevendheid wordt gemeten met ROA ('return on assets'). Wij meten ROA door de winst voor belasting van jaar t_1 te delen door de gemiddelde totale activa van jaar t ($(\text{jaar}_t + \text{jaar}_{t+1}) / 2$).

4 Resultaten en analyse

In dit hoofdstuk presenteren wij de resultaten van het empirisch onderzoek en bediscussieren wij de door ons geformuleerde hypothesen. Hiervoor zullen we echter nog enkele algemene statistieken bespreken.

De maximum VA is 24.702 miljoen euro en de minimum VA is nihil. Dit laatste geldt voor Deutsche Postbank in verslagjaar 2008. Dit houdt in dat alle compensabele fiscalen in de (nabije) toekomst verrekend zullen worden met belastbare winsten en dus zijn opgenomen als voorwaartse verliescompensatie. Het verschil in absolute waarden tussen de minimale en maximale VA is ook terug te zien in de standaarddeviatie van 2,57. Tot slot is het van belang om te begrijpen dat de VA een *negatief* actief is (Schrand & Wong, 2003). Dit is vergelijkbaar met de voorziening voor dubieuze debiteuren. Deze wordt namelijk ook in mindering gebracht op de activapost.

In tabel 2 is de correlatiematrix opgenomen. De correlatiematrix wordt gebruikt om te bepalen of er variabelen zijn die met elkaar correleren, ook wel multicollineariteit genoemd. Indien er sprake is van multicollineariteit is het niet mogelijk te bepalen welk deel van de verkla-

ring aan de specifieke variabele is toe te rekenen (Field, 2005). In onze correlatiematrix zijn alle waarden onder 0,7 en is er geen sprake van multicollineariteit tussen onafhankelijke variabelen (Brooks, 2008).¹⁵

De resultaten van de regressietoets zijn opgenomen in tabel 3. De variabele SYSTEEMBANK is negatief en significant op 10% ($t = -1,685$, $p = 0,094$). Dit houdt in dat grote banken relatief meer actieve belastinglatenties uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie tot waardering brengen. De variabele voor het risicogehalte van de bank is negatief en significant op 5% ($t = -2,149$, $p = 0,033$). De variabele voor passieve belastinglatenties is significant op 1% ($t = 17,618$, $p = 0,0001$). Het regressiemodel heeft een determinatiecoëfficiënt van 0.695. Dit houdt in dat een significant deel (70%) van de verandering in de VA wordt verklaard door de in het model opgenomen coëfficiënten.

Hypothese 1

De coëfficiënten voor de kapitaalratio's zijn tegengesteld. Dit houdt in dat banken met een relatief slechtere kapitaalpositie, relatief meer belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie in de balans opnemen (hoe lager dus de VA is). Deze richting suggereert sturing en ligt in lijn met onze hypothese. Het verband is echter niet significant, $p = 0,152$. Hypothese 1 dient daarmee te worden verworpen.

Hypothese 2

Het resultaat van de regressietoets impliceert dat risicovollere banken relatief meer actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie hebben en hiermee hun toetsingsvermogen opwaarts verhogen. Dit verband is significant op 5%. Deze resultaten zijn in lijn met onze verwachtingen en voorgaand onderzoek. Het opnemen van actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie is afhankelijk van schattingen. Banken met risicovollere activa zijn gevoeliger voor schommelingen in hun toetsingsvermogen en zullen hierdoor hun toetsingsvermogen opwaarts willen sturen met activa waarbij schattingen inherent zijn (Alali & Jaggi, 2011). Hiermee nemen wij hypothese 2 aan.

Hypothese 3

De regressietoets geeft met een 90% betrouwbaarheidsinterval aan dat systeembanken relatief minder VA hebben in vergelijking met niet-systeembanken ($t = -1,685$, $p = 0,049$). Systeembanken zijn groter in omvang en hebben hiermee meer mogelijkheden voor tax planning, stevigere onderhandelingspositie met toezichthouders en accountants (bijvoorbeeld over de belastbare toekomstige winsten), intensiever toezicht vanuit veel stakeholders en meer passieve belastinglatenties die een belangrijke voorwaarde zijn voor het opnemen van actieve belastinglatenties uit hoofde van

Tabel 2 Correlatiematrix

Correlatie tussen onafhankelijk variabelen						
	CT1	RISK	SYSTEEMBANK	DTL/DTA	LOSS	ROA
CT1	1,000					
RISK	-0,183*	1,000				
SYSTEEMBANK	-0,100	0,140	1,000			
DTL/DTA	0,006	0,147	-0,023	1,000		
LOSS	-0,141	-0,043	-0,193*	-0,115	1,000	
ROA	0,132	0,106	0,258**	0,099	-0,546**	1,000
** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)						
* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)						

voorwaartse verliescompensatierechten (Watts & Zimmerman, 1978; Burgstahler & Dichev, 1997; Hanlon, 2005; Epe, 2010). Hiermee nemen wij hypothese 3 aan.

Controlevariabelen

Het resultaat van de regressietoets voor de passieve belastinglatenties impliceert dat de deze positief bijdragen aan het tot waardering brengen van actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie. Deze relatie is significant op 1% en in lijn met eerder onderzoek (Miller & Skinner, 1998; Schrand & Wong, 2003; Christensen et al., 2008)¹⁶.

Tabel 3 Resultaten regressietoets

Resultaten regressietoets			
Variabele	Coëfficiënten		VIF
Constance	B	4,192	
	Std. Error	1,110	
DTL/DTA	B	11,937***	
	Std. Error	0,678	1,041
LOSS	B	1,200	
	Std. Error	1,707	1,453
ROA	B	0,623	
	Std. Error	0,815	1,505
CT1	B	-0,995	
	Std. Error	0,691	1,085
RISK	B	-3,044 **	
	Std. Error	1,416	1,086
SYSTEEMBANK	B	-2,552	
	Std. Error	* 1,514	1,115
R-square		0,708	
Adjusted R-square		0,695	
F-value		53,712	
*** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)			
** Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)			
* Correlation is significant at the 0.10 level (2-tailed)			

Het resultaat van de regressietoets voor LOSS impliceert dat banken hun actieve belastinglatentie uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie herzien na een jaar waarin verlies is geleden en dat zij de voorwaartse verliescompensatie (deels) niet meer tot waardering brengen. Deze uitkomst is in lijn met onze verwachting, maar dit verband is niet significant. Een oorzaak zou kunnen liggen in het feit dat LOSS slechts een waarde van 1 of nul kent en de afhankelijke variabele (VA) wordt gemeten op basis van een verhoudingsgetal (zie paragraaf 3.2.1).

Het resultaat van de regressietoets voor ROA impliceert dat toekomstige winstgevendheid gepaard gaat met een lagere VA. Dit houdt in dat banken met een hogere ROA een relatief groter deel van hun compensabele verliezen opnemen als voorwaartse verliescompensatie. Dit verband is echter niet significant. De p-waarde voor ROA is 0,446. Alhoewel de uitkomsten in lijn zijn met onze verwachtingen zijn deze niet significant.

Beperkingen in de opzet van het empirisch onderzoek

Door de relatief korte onderzoeksperiode is het inherent dat de kracht van onze regressieanalyse afneemt. Schrand en Wong (2003) mitigeren in hun onderzoek het effect van achterwege gebleven variabelen die ook invloed kunnen hebben op het niet tot waardering brengen van actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie. In ons onderzoek is dit niet mogelijk.¹⁷ CRD IV is pas vanaf 1 januari 2014 verplicht en hierdoor hebben wij geen vergelijking tussen CRD III en CRD IV kunnen maken.

Verder hebben wij ervoor gekozen om de variabelen zoveel mogelijk te standaardiseren om het effect van uitbijters te mitigeren. Ons onderzoek beslaat echter een periode waarin wellicht de grootste financiële crisis plaats heeft gevonden. Dit is gepaard gegaan met nationalisatie van verschillende banken door verschillende overheden. De Ierse overheid heeft Allied Irish Bank moeten redden met een kapitaalinjectie en dit geldt ook voor Bankia.¹⁸ Onze onderzoeksperiode beslaat 'slechts' 4 boekjaren en door eliminatie van 60 waarnemingen, vanwege onvolledige informatie, blijven er onvoldoende waarnemingen over om dit effect te elimineren. Wij hebben er niet voor gekozen om alle uitbijters te verwijderen uit onze data, maar om deze te standaardiseren. Wij denken dat onderzoek over een langere periode het effect van deze uitschieters zou kunnen mitigeren en laten dit als aanbeveling voor vervolgonderzoek staan.

En uiteraard geldt als inherente beperking van onderzoek op basis van jaarrekeningdata dat slechts op indirecte wijze sturing kan worden aangetoond. Of actoren daadwerkelijk hebben gestuurd in de door ons veronderstelde richting is niet te bewijzen met enkel jaarrekeningonderzoek. Andere onderzoekstechnieken zoals het afnemen van interviews, invullen van vragenlijsten en casestudies zouden gedragsmatige aspecten

in meer direct kunnen onderzoeken. Wij bevelen deze mogelijkheden dan ook aan voor vervolgonderzoek.

5 Conclusie

In deze bijdrage hebben wij onderzoek gedaan naar kapitaalsturing bij Europese banken via actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie. De uitkomsten van ons empirisch onderzoek tonen aan dat slecht gekapitaliseerde banken relatief meer actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie opnemen dan beter gekapitaliseerde banken maar dat het verband te zwak is om sturing van het toetsingsvermogen te kunnen aannemen.

In lijn met onze verwachtingen en indachtig de beperkingen van ons onderzoek, is gebleken dat relatief risicovollere banken relatief meer actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie tot waardering brengen en hiermee hun toetsingsvermogen opwaarts verhogen. Dit verband is significant op 5%. Dit verband geldt ook voor de systeembanken ten opzichte van de groep niet-systeembanken. Door systeembanken worden relatief meer actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie tot waardering gebracht.

Vanuit eerder onderzoek zijn hier verschillende verklaringen voor. Wij denken echter dat de scherpere eisen aan het toetsingsvermogen van dit soort banken ook een belangrijke oorzaak is om relatief meer actieve belastinglatenties voor voorwaartse verliescompensatie op te nemen. Het niet voldoen aan de gestelde kapitaal-eisen zal voor veel banken geen optie zijn gezien de noodzaak om het in de financiële crisis geschonden vertrouwen te herstellen. En zoals gesteld bestrijkt ons empirisch jaarrekeningonderzoek de periode vanaf de financiële crisis in 2008. Naast het inhouden van winsten en het uitgeven van nieuw kapitaal, hetgeen niet altijd mogelijk is vanwege bijvoorbeeld aandeelhoudersbelangen, kan ervoor worden gekozen om te sturen met activa die (deels) tot het toetsingsvermogen worden gerekend, bijvoorbeeld actieve belastinglatenties uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie.

CRD IV is pas vanaf 1 januari 2014 verplicht en hierdoor hebben wij geen vergelijking tussen CRD III en CRD IV kunnen maken. Vervolgonderzoek na invoering van CRD IV zou deze vergelijking wel mogelijk kunnen maken waardoor ook de door ons geformuleerde hypothesen onder twee toetsingsregimes kunnen worden getoetst. Dit vervolgonderzoek bevelen we dan ook van harte aan.

Tot slot doen wij een oproep aan zowel de opstellers van de regels als aan degenen die toezien op de naleving hiervan. Ondanks de expliciete toelichtingsvereiste in IAS 12.81(e), blijkt uit ons onderzoek dat 30% van de 50 grootste banken in de EU ontoereikende toelichtingen hebben voor latente belastingen. Dit geldt voor zowel systeem- als niet-systeembanken. Op dit vlak is er dus veel ruimte voor verbetering. ■

Bijlage

Lijst met de 50 onderzochte banken.

Naam	Systeembank
Deutsche Bank AG	Ja
HSBC Holdings Plc	Ja
BNP Paribas	Ja
Barclays Plc	Ja
Royal Bank of Scotland Group Plc (The)	Ja
Crédit Agricole S.A.	Ja
Banco Santander SA	Ja
Société Générale	Ja
Lloyds TSB Bank Plc	Nee
UBS AG	Ja
ING Groep NV	Ja
UniCredit SpA	Ja
BPCE SA	Ja
Rabobank Nederland-Rabobank Group	Nee
Nordea Bank AB (publ)	Ja
Commerzbank AG	Nee
Intesa Sanpaolo	Nee
Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA	Ja
LCH Clearent Group Limited	Nee
KfW Bankengruppe-KfW Group	Nee
Fédération du Crédit Mutuel Centre Est Europe	Nee
Standard Chartered Bank	Ja
Danske Bank A/S	Nee
Dexia	Nee
DZ Bank AG-Deutsche Zentral-Genossenschaftsbank	Nee
Landesbank Baden-Wuerttemberg	Nee
Banco Financiero y de Ahorros SA-Bankia	Nee
Bayerische Landesbank	Nee
Caja de Ahorros y Pensiones de Barcelona-LA CAIXA	Nee
Svenska Handelsbanken	Nee
Skandinaviska Enskilda Banken AB	Nee
KBC Bank NV	Nee
Banca Monte dei Paschi di Siena SpA-Gruppo Monte dei Paschi di Siena	Nee
Hypo Real Estate Holding AG	Nee
Belfius Banque SA/NV-Belfius Bank SA/NV	Nee
Norddeutsche Landesbank Girozentrale NORD/LB	Nee
Nationwide Building Society	Nee
Erste Group Bank AG	Nee
Swedbank AB	Nee
Hypothesenbank Frankfurt AG	Nee

Naam	Systeembank
Deutsche Postbank AG	Nee
Nykredit Realkredit A/S	Nee
Portigon AG	Nee
Landesbank Hessen-Thüringen Girozentrale - HELABA	Nee
Bank of Ireland-Governor and Company of the Bank of Ireland	Nee
Raiffeisen Zentralbank Oesterreich AG - RZB	Nee
Crédit Foncier de France	Nee
Allied Irish Banks plc	Nee
Bank Nederlandse Gemeenten NV, BNG	Nee
HSN Nordbank AG	Nee

H. (Hasan) Gürkan MSc is werkzaam bij KPMG als accountant in de financiële sector.

Prof. dr. R.L. (Ralph) ter Hoeven RA is partner op het vaktechnisch centrum van Deloitte Accountants en is hoogleraar externe verslaggeving aan de Rijksuniversiteit Groningen.

De auteurs danken Robert Wakker voor zijn ondersteuning bij het uitvoeren van het empirisch onderzoek.

Noten

1 CRD IV (Commission Directive (EP-Council) no. 36/2013a) en CRR (Commission Regulation (EP-Council) no. 575/2013b).

2 Met verliesabsorberend vermogen wordt bedoeld in hoeverre een bank in staat is verliezen op te vangen met eigen vermogen.

3 IFRS is echter alleen verplicht voor ondernemingen in de EU die aan de beurs zijn genoteerd, zie art. 1 Verordening (EP-Raad) nr. 1606/2002.

4 Uiteraard ook in de jaarrekening zoals die wordt gebruikt door toezichthouders op basis van CRD IV (en hun voorgangers) aangezien toezichthouders de jaarrekening die is opgesteld op basis van de externe verslaggevingsstandaard als basis gebruiken (CRR, 2013b, zie introductie artikel 39).

5 Toetsingsvermogen is een definitie die wordt gebruikt door centrale banken en geeft het eigen vermogen weer van een bank na toepassing van de 'prudentiële filters'.

6 In Nederland geldt voor vpb-ondernemingen een voorwaartse verliescompensatietermijn van 9 jaar.

7 Zie IAS 12.34. Voor een uitleg over de wisselwerking tussen actieve latenties uit hoofde van tijdelijke verschillen (die ontstaan door verschillen tussen de fiscale en boekhoudkundige waardering en balansposten) en actieve latenties uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie: zie Epe (2010).

8 CRD IV heeft de eisen voor opname van instrumenten in het kern Tier 1 kapitaal verzwakt. Bepaalde hybride vormen van kapitaal zullen bijvoorbeeld niet meer kunnen kwalificeren als kernkapitaal.

9 Tier 1 kapitaal vangt verliezen op in *going concern* en Tier 2 in geval van *gone concern*, oftewel bij faillissement (DNB, 2014).

10 Volledigheidshalve melden wij dat de genoemde percentages gelden voor banken in groep 1. Banken die internationaal opereren en waarvan het Tier 1 kapitaal groter is dan 3 miljard euro worden geclassificeerd in groep 1. De overige banken in groep 2. De reductie op het kern Tier 1 kapitaal voor banken in groep 2 zou in 2012 1,9% en in 2013 3% zijn indien Bazel III van toepassing zou zijn op berekening van het toetsingsvermogen (EBA, 2012b; 2014).

11 Een verzamelbegrip voor niet-kasstroomposten die het verschil verklaren tussen de nettowinst en de operationele cash-flow; die dus het gevolg zijn van verschillen tussen accrual accounting en cash flow accounting. Afschrijvingskosten behoren bijvoorbeeld tot de accruals.

12 Bij onderzoeken naar sturing door middel van jaarrekeningdata dient men goed te beseffen dat slechts indirect sturing kan worden aangetoond. We verwijzen naar de door ons geformuleerde beperkingen van dit type onderzoek in het laatste gedeelte van paragraaf 4.4.

13 In IAS 12 wordt deze term als zodanig

niet gebruikt: de IASB volstaat met de beschrijving van de term; het deel van de verrekenbare tijdelijke verschillen (waaronder voorwaartse verliescompensatie) dat *niet* tot waardering wordt gebracht; zie bijvoorbeeld IAS 12.81.

14 Burgstahler et al. (2006) veronderstellen in hun onderzoek dat landen binnen de EU vergelijkbare rechtssystemen hebben. Alhoewel hun onderzoek zich niet richt op banken zijn wij van mening dat deze argumentatie ook opgaat voor banken en externe verslaggeving aangaande latente belastingen. De fiscale regels voor de verliescompensatie kunnen afwijken, maar dit verandert niets aan het principe van ons onderzoek. Zwitserland is om dezelfde redenen meegenomen en volgens ons van belang gezien de omvang van onder andere de bank UBS.

15 Additioneel is ook de variance inflation factor (VIF) berekend en deze is lager dan 1,6 (zie tabel 3). Op het moment dat de VIF-waarde boven de 5 uitkomt dient aandacht te worden geschonken aan multicollineariteit (Kutner et al., 2004).

16 Een belangrijk deel van de veranderingen in de afhankelijke variabele wordt met deze controlevariabele verklaard. Deze uitkomst is verwacht en nauw gerelateerd aan de opzet van ons onderzoek waarbij het *totaal* van de actieve latenties in het onderzoek is betrokken. Zie de uitleg bij figuur 2. Er is dus gekozen om niet te corrigeren voor de aanwezigheid van

passieve latenties maar deze als controlevariabele mee te nemen in de regressieanalyse. We menen dat hierdoor de objectiviteit en reproduceerbaarheid van het onderzoek wordt bevorderd. Er vinden immers geen extra bewerkingen plaats in de aan de jaarrekeningen ontleende data.

17 Met name in micro-econometrische stu-

dies passen onderzoekers Heckman's twee-staps methode toe om het effect van *sample selection bias* te mitigeren (Heckman, 1979; Puhani, 2000). Hierdoor zijn onderzoekers in staat om nauwkeuriger te bepalen of een verschil wordt verklaard door bijvoorbeeld de verdeling van een populatie in twee groepen of door het toewijzingsproces zelf. Ook in accoun-

ting gerelateerde onderzoek wordt gebruik gemaakt van Heckman's twee-staps methode (Leuz & Verrechia, 2000; Doyle et al., 2007). Voor ons onderzoek is deze correctie helaas niet mogelijk omdat wij minder dan 200 waarnemingen hebben (Smits, 1999).

18 Naast genoemde twee banken zijn er nog een aantal, zoals Dexia in 2010.

Literatuur

- Ahmed, A.S., Takeda, C., & Thomas, S. (1999). Bank loan loss provisions: A reexamination of capital management, earnings management and signaling effects. *Journal of Accounting and Economics*, 28(1), 1-25.
- Alali, F., & Jaggi, B. (2011). Earnings versus capital ratios management: role of bank types and SFAS 114. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 36(1), 105-132.
- Bank for International Settlements (2011a). *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*. Basel: Bank for International Settlements.
- Bank for International Settlements (2011b). *Global systematically important banks: Assessment methodology and the additional loss absorbency requirement*. Basel: Bank for International Settlements.
- Beatty, A., Chamberlain, S., & Magliolo, J. (1995). Managing financial reports of commercial banks: The influence of taxes, regulatory capital and earnings. *Journal of Accounting Research*, 33(2), 231-261.
- Beatty, A.L., Ke, B., & Petroni, K.R. (2002). Earnings management to avoid earnings declines across publicly and private held banks. *The Accounting Review*, 77(3), 547-570.
- Behn, B.K., Eaton, T.V., & Williams, J.R. (1998). The determinants of the deferred tax allowance account under SFAS no. 109. *Accounting Horizons*, 12(1), 63-78.
- Brooks, C. (2008). *Introductory Econometrics for Finance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bruins Slot, W., & Gerrits, E.D.M. (2009). Can IFRS also become the standard for Netherlands tax purposes? *European Taxation*, 49(8-9), 409-414.
- Burgstahler, D.C., & Dichev, I. (1997). Earnings management to avoid earnings decreases and losses. *Journal of Accounting and Economics*, 24(1), 99-126.
- Burgstahler, D.C., Hail, L., & Leuz, C. (2006). The importance of reporting incentive: Earnings management in European private and public firms. *The Accounting Review*, 81(5), 983-1016.
- Christensen, T.E., Paik, G.H., & Stice, E.K. (2008). Creating a bigger bath using the deferred tax valuation allowance. *Journal of Business Finance & Accounting*, 35(5-6), 601-625.
- Collins, J.H., Shackelford, D.A., & Wahlen, J.M. (1995). Bank differences in the coordination of regulatory capital, earnings and taxes. *Journal of Accounting Research*, 33(2), 263-292.
- De Nederlandsche Bank (2014). Kredietverlening en bancaire kapitaal. *Occasional Studies*, 12(3).
- Dhaliwal, D.S., Cleason, C.A., & Mills, L.F. (2004). Last-chance earnings management: Using the tax expense to meet analysts' forecasts. *Contemporary Accounting Research*, 21(2), 431-459.
- Doyle, J.T., Ge, W., & McVay, S. (2007). Accruals quality and internal control over financial reporting. *The Accounting Review*, 82(5), 1141-1170.
- Epe, P. (2010). *Winstbelasting in de bedrijfs-economische jaarrekening*. Dissertation. Breukelen: Nyenrode Business Universiteit.
- European Banking Authority (2012a). Results of the Basel III monitoring exercise as of 30 June 2011. April 2012. Geraadpleegd op <http://www.bis.org/publ/bcbs217.pdf>.
- European Banking Authority (2012b). Results of the Basel III monitoring exercise based on data as of 31 December 2011. September 2012. Geraadpleegd op <http://www.bis.org/publ/bcbs231.pdf>.
- European Banking Authority (2014). Results of the Basel III monitoring exercise based on data as of 30 June 2013. March 2014. Geraadpleegd op <https://www.eba.europa.eu/-/eba-publishes-results-of-the-basel-iii-monitoring-exercise-as-of-30-june-2013>.
- European Parliament and of the Council (2013a). Directive 2013/36/EU of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms, amending Directive 2002/87/EC and repealing Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC. (oJEU 2013, L 176/338). Geraadpleegd op <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32013L0036>.
- European Parliament and of the Council (2013b). Regulation (EU) No 575/2013 of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms and amending Regulation (EU) No 648/2012. (oJEU 2013, L 176/1). Geraadpleegd op <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32013R0575>.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. Londen: Sage publications.
- Financial Stability Board (2012). *Update of group of global systematically important banks (G-SIBs)*. Basel: Bank for International Settlements.
- Gerrits, E.D.M., Hein, R., & Kampschöer, G.W. J.M. (2011). *Belastingen in de jaarrekening*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Gunst, H. de (2013). Basel III and banking supervision: Taxes are of capital importance. *Derivatives & Financial Instruments*, (2), 42-47.
- Hanlon, M. (2005). The persistence and pricing of earnings, accruals, and cash flows when firms have large book-tax differences. *The Accounting Review*, 80(1), 137-166.
- Heckman, J.J. (1979). Sample selection bias as a specification error. *Econometrica*, 47(1), 153-161.
- International Accounting Standards Board (IASB) (2015). *International Financial Reporting Standards. Consolidated without early application*. Londen: IFRS Foundation.
- Keller, G. (2012). *Managerial statistics*. South-Western College Publishing.

- KPMG (2012). *Focus on Transparency. Financial reporting of European banks in 2012. Surviving the storm*. Londen: KPMG UK.
- Kutner, M.H., Nachtsheim, C.J., & Neter, J. (2004). *Applied linear regression models, 4th edition*. New York: McGraw-Hill Irwin.
- Leventis, S., Dimitropoulos, P.E., & Anandaraman, A. (2011). Loan loss provisions, earnings management and capital management under IFRS: The case of EU commercial banks. *Journal of Financial Services Research*, 40(2), 103-122.
- Leuz, C., & Verrecchia, R.E. (2000). The economic consequences of increased disclosure. *Journal of Accounting Research*, 38(3), 91-124.
- Liu, C., & Ryan, S. (2006). Income smoothing over the business cycle: Changes in banks' coordinated management of provisions for loan losses and loan charge-offs from the pre-1990 bust to the 1990s boom. *The Accounting Review*, 81(2), 421-441.
- Lubberink, M.J.P., & Bout, J.L. (2012). *Con-sultatie transitierегeling kapitaal onder Bazel III / CRD IV en CRR*. Amsterdam: De Nederlandsche Bank.
- Miller, G.S., & Skinner, D.J. (1998). Determinants of the valuation allowance for deferred tax assets under SFAS No. 109. *The Accounting Review*, 73(2), 213-233.
- Moyer, S. (1990). Capital adequacy ratio regulations and accounting choices in commercial banks. *Journal of Accounting and Economics*, 12(2), 123-154.
- Puhani, P.A. (2000). The Heckman correction for sample selection and its critique. *Journal of Economic Surveys*, 14(1), 53-68.
- Schrand, C.M., & Wong, M.H.F. (2003). Earnings management using the valuation allowance for deferred tax assets under SFAS no. 109. *Contemporary Accounting Research*, 20(3), 579-611.
- Scott, W.R. (2012). *Financial Accounting Theory*. London: Prentice Hall.
- Skinner, D.J. (2008). The rise of deferred tax assets in Japan: The role of deferred tax accounting in the Japanese banking crisis. *Journal of Accounting and Economics*, 46(2-3), 218-239.
- Smits, J. (1999). *Selectiebias en zelfselectie in sociaalwetenschappelijk onderzoek*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Wall, L.D., & Peterson, P.P. (1996). Banks' responses to binding regulatory capital requirements. *Economic Review*, 81(2), 1-17.
- Watts, R.L. & Zimmerman, J.L. (1978). Towards a positive theory of the determination of accounting standards. *The Accounting Review*, 53(1), 112-134.
- Watts, R.L., & Zimmerman, J.L. (1990). Positive accounting theory: A ten year perspective. *The Accounting Review*, 65(1), 131-156.
- Yamori, N., & Kobayashi, A. (2007). Wealth effect of public fund injections to ailing banks: Do deferred tax assets and auditing firms matter? *Japanese Economic Review*, 58(4), 466-83.